

Czy ekonomia społeczna może być innowacyjna w budowaniu kapitału ludzkiego?

Filip Pazderski, Instytut Spraw Publicznych

Czy w 2020 roku możemy być w Polsce społeczeństwem ludzi aktywnych, kreatywnych, potrafiących korzystać z najnowszych rozwiązań technologicznych i więcej ze sobą współpracujących, a jednocześnie zapewniającego równe szanse osobom określanym obecnie jako wykluczone? Twierdzącej odpowiedzi na tak zadane pytanie wydają się udzielać autorzy Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL) z Zespołu Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów. W dokumencie proponują całą gamę rozwiązań, które mają pozwolić na osiągnięcie tak określonych celów. Ich aspiracje sięgają jeszcze dalej, polegając wprowadzeniu Polski na tory rozwoju zbieżnego z kierunkami przyjętymi w całej Unii Europejskiej w strategii Europa 2020¹. Postuluje ona budowę na kontynencie społeczeństwa opartego na wiedzy i innowacyjności, zapewniającego spójność społeczną. By wpisać się w te założenia autorzy polskiej strategii proponują rozwiązania dostosowane do potrzeb osób znajdujących się w kolejnych fazach cyklu życia/kariery zawodowej. W oparciu o potencjał przedstawicieli poszczególnych grup społecznych oraz udzielenie im wsparcia mającego niwelować ewentualne mniejsze szanse rozwoju, mają pozwolić na osiągnięcie wzrostu gospodarczego i spójności społecznej.

Szczególnie ze względu na ten ostatni cel, warto zadbać o odpowiednie uznanie w tym dokumencie dla roli budowanego w Polsce systemu ekonomii społecznej. Okazją do tego są trwające jeszcze do 24 grudnia konsultacje SRKL². By ułatwić czytelnikowi poruszanie się po tym nie najkrótszym jednak dokumencie, omawiamy poniżej te jego fragmenty, gdzie rola dla ekonomii społecznej została już uwzględniana. Wskazujemy też dalsze, w których jej wpisanie, naszym zdaniem, byłoby spójne z zamiarami autorów dokumentu oraz pozwoliło skuteczniej osiągnąć deklarowane w nim cele.

Struktura dokumentu i umiejscowienie w nim ekonomii społecznej

Na wstępie, autorom strategii należą się wyrazy uznania za bogactwo jej zawartości i dużą klarowność przekazu. Niewątpliwie przeprowadzone pod koniec ubiegłego roku konsultacje założeń do tego dokumentu nie poszły na marne, przyczyniając się do zdecydowanego podwyższenia jakości ostatecznej wersji tekstu. Przyjęto w nim strukturę zgodną z podziałem na 5 głównych faz życia człowieka, proponując działania odpowiadające wyzwaniom obecnym na każdym z nich. Wydzielono w ten sposób etapy: wczesne dzieciństwo, edukacja szkolna, edukacja na poziomie wyższym, aktywność zawodowa, uczenie się dorosłych i rodzicielstwo oraz starość. Przyjęto w ten sposób cenne podejście, uznające możliwość budowania kapitału ludzkiego (i jego wykorzystywania) na każdym etapie życia. W ramach wyróżnionych etapów przewidziano także rolę dla ekonomii społecznej. Działania z nią związane wpisano szczególnie w etapie czwartym, dotyczącym aktywności zawodowej, uczenia się dorosłych i

¹ Zob. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf.

² Więcej informacji na stronie: <http://zds.kprm.gov.pl/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego>.

rodzicielstwa, w kontekście przewidzianych tam działań skierowanych na wzrost efektywności systemu świadczeń społecznych. Ekonomię społeczną wymienia się tam tuż obok aktywnych programów rynku pracy.

Zgodnie z rządową filozofią leżącą u podstaw uporządkowania długofalowego myślenia o rozwoju kraju dokument powinno się czytać w połączeniu z innymi zintegrowanymi strategiami, a szczególnie tą dotyczącą Rozwoju Kapitału Społecznego³. Oba dokumenty powinny być wobec siebie komplementarne. Trudno jednak nie zauważyć, że temat przedsiębiorczości realizującej cele społeczne został potraktowany (raczej tradycyjnie i zdawkowo, szczególnie w SRKL. Rozumiejąc wszelkie uwarunkowania związane z ograniczoną ilością miejsca i dążeniem do zachowania spójności treści, nie można jednak zgodzić się na sprowadzanie sektora ekonomii społecznej tylko do działań związanych z polityką socjalną. Biorąc pod uwagę także obecne trendy rozwojowe w Europie (wyrażone ostatnio chociażby przez Komisję Europejską w Komunikacie pt. „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”⁴) warto zauważyć, że ekonomia społeczna może znaczyć o wiele więcej. Jest też choćby elementem zmiany sposobu myślenia na temat stosunków społecznych następującej w odpowiedzi na kryzys ekonomiczny oraz dotyczący zaufania ludzi do siebie i reprezentujących ich interesy instytucji publicznych. Warto, by podejście takie znalazło również wyraz w dokumencie strategicznym, który ma określić kierunki rozwoju Polski, co najmniej, na najbliższych 10 lat.

Jak jeszcze do rozwoju kapitału ludzkiego może przyczynić się ekonomia społeczna?

Jak się wydaje, strategia poświęcona rozwojowi kapitału ludzkiego jest właściwym miejscem do uwzględnienia również zagadnienia odpowiedniego przygotowania młodych ludzi do stania się w przyszłości przedsiębiorcami, a szczególnie takimi wypełniającymi funkcje społeczne. Trudno oczekiwać, by bez wcześniejszego treningu osoby mające trudności w wejściu na rynek pracy lub decydujące się na inną ścieżkę rozwoju mogły założyć i prowadzić rentowne przedsiębiorstwo społeczne. A takie są obecnie założenia dotyczące np. podstawowych podmiotów ekonomii społecznej w Polsce, czyli spółdzielni socjalnych. Dlatego też istotnym jest, by w części dokumentu poświęconej edukacji szkolnej zaznaczyć ten aspekt, szczególnie w miejscu, gdzie mowa jest o jej zorientowaniu na kształcenie kluczowych kompetencji, m.in. związanych z umiejętnościami krytycznego i twórczego myślenia oraz pracy zespołowej. W tym samym fragmencie deklaruje się też dążenie do zwiększenia aktywności społecznej i obywatelskiej uczniów. Do osiągnięcia tych wszystkich celów prowadzić może edukacja obywatelska i ekonomiczna uwzględniająca aspekt odpowiedzialności i solidarności społecznej, w tym tematykę przedsiębiorczości społecznej. Ta ostatnia mogłaby stać się też jedną z przestrzeni dla projektów zespołowych, ukierunkowanych na rozwiązanie problemów społecznych w związku z postulowaną indywidualizacją procesu kształcenia, mającą zastępować edukację w systemie klasowo-lekcyjnym. Wszystkie te działania mają pomóc w kształtowaniu u uczniów, z jednej strony, kompetencji z zakresu przedsiębiorczości, a z drugiej, postaw prospołecznych.

³ O miejscu ekonomii społecznej w tym dokumencie – zob.

<http://isp.org.pl/uploads/filemanager/MiejsceekonomiispoecznejSRKS3.pdf>.

⁴ Zob. tekst na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0682:FIN:PL:PDF>.

Zrealizowane przez ISP badania działalności przedsiębiorstw społecznych w Polsce pokazują, że mogą one być również skutecznym narzędziem prowadzenia aktywnej polityki prozatrudnieniowej wobec osób młodych, wchodzących dopiero na rynek pracy. Dotyczy to szczególnie osób posiadających odpowiednie kompetencje z zakresu przedsiębiorczości, pozwalające na prowadzenie podmiotu ekonomii społecznej i współpracę w tym celu w grupie (gdyby miało chodzić np. o założenie spółdzielni socjalnej). Dlatego jej funkcję można byłoby też przewidzieć w tym miejscu omawianego dokumentu, gdzie mowa jest o wspieraniu osób młodych w znalezieniu pierwszego zatrudnienia w czwartym z wydzielonych w strategii etapów życia. Nie dotyczy to jednak wyłącznie ludzi młodych. Wartościowe będzie uwzględnienie większej roli podmiotów ekonomii społecznej w ramach całego systemu działań aktywizacyjnych skierowanych do rynku pracy. Ekonomia społeczna posiadając zapewniony stały dostęp do wsparcia ze środków publicznych przyczyniłaby się do zwiększenia ogólnej poprawy dostępności do pomocy dla osób zainteresowanych polepszeniem swej sytuacji na rynku pracy. Dziwi także, że analogiczna jej funkcja nie została przewidziana w SRKL w kontekście wzmacniania systemów aktywizacji bezrobotnych oraz włączania osób niepełnosprawnych do otwartego rynku pracy.

Jedną z ważniejszych innowacji, jakie strategia wprowadza w Polsce, jest nowy system kwalifikowania kompetencji zawodowych nabywanych na poszczególnych etapach życia w postaci krajowych ram kwalifikacji, spójnych z ich europejskim pierwowzorem. Istotnym novum jest w nich wprowadzenie systemu pozwalającego na rozpoznanie kompetencji nabywanych także poza systemem oficjalnej edukacji. Dotyczy to np. wiedzy i umiejętności zdobywanych w trakcie zajęć *stricte* edukacyjnych, ale prowadzonych przez organizacje pozarządowe czy instytucje kultury, jak i zyskiwanych np. w trakcie angażowania się w działalność społeczną czy pomaganie osobom podlegającym wykluczeniu. Te ostatnie czynności mogą być prowadzone nie tylko na zasadzie wolontariatu, lecz również we współpracy z podmiotami ekonomii społecznej.

Kolejnym wartościowym rozwiązaniem postulowanym w omawianym dokumencie jest wprowadzenie wreszcie w naszym kraju spójnej polityki migracyjnej, uwzględniającej potrzeby rynku pracy oraz systemu integracji obywateli państw trzecich w polskim społeczeństwie. To bardzo ważne założenie także w kontekście wyzwań demograficznych, przed jakimi stoi polskie społeczeństwo oraz perspektywy wzmożonego napływu do Polski imigrantów, szukających nad Wisłą poprawy sytuacji ekonomicznej. W tym kontekście można także dostrzec istotną rolę dla podmiotów ekonomii społecznej, jako form działalności skierowanych m.in. na zwiększanie integracji społecznej. Warto podkreślić w tym miejscu, że już teraz jedną z grup-potencjalnych członków spółdzielni socjalnych mogą być w Polsce osoby posiadające uznany urzędowo status uchodźców i podlegające w rezultacie programowi wsparcia (integracyjnemu).

W stronę innowacyjności (ekonomiczno-) społecznej w Polsce

Już tych kilka przedstawionych powyżej aspektów ekonomii społecznej pozwala ocenić, że może być ona formą innowacyjności społecznej, wspieranej coraz intensywniej, szczególnie na poziomie europejskim (zob. np. <http://socialinnovationeurope.eu>). Zaangażowanie poszczególnych jednostek w działalność w ramach przedsiębiorstw społecznych może pozwalać na zwiększenie sfery kreatywności w proponowaniu nowych

rozwiązań dla najistotniejszych problemów społecznych. Uzupelniając działalność gospodarczą o społeczną wartość dodaną, otwiera dostęp do nieograniczonego zasobu występujących lokalnie lub w skali ogólnokrajowej zasobów naturalnych, kulturowych oraz ludzkich. Połączone w odpowiedni, innowacyjny sposób, mogą pozwalać na wykorzystanie kompetencji zawodowych przedstawicieli nawet najbardziej wykluczonych grup społecznych, prowadząc w rezultacie do zwiększenia integracji społecznej. Warto pamiętać o takim potencjale wzrostu społeczno-gospodarczego i poprawy sytuacji najbardziej wrażliwych członków naszego społeczeństwa w momencie wytyczania kierunków rozwoju Polski na najbliższe lata.

Przygotowany przez doradców premiera dokument Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego stwarza dobre podstawy do osiągnięcia przedstawionych powyżej rezultatów. W kilku miejscach można go jednak jeszcze ulepszyć, wprowadzając rozwiązania zwiększające skalę i efektywność oddziaływania przyszłych rozwiązań. Warto, by osoby, którym nie jest to obojętne, zadbały o jak najwyższą jakość tego tekstu. Nasz głos naprawdę się liczy!

Źródła: <http://zds.kprm.gov.pl/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego>, materiały własne autora.

Fundacja Instytut Spraw Publicznych
00-031 Warszawa, ul. Szpitalna 5 lok. 22 | T: (48-22) 556 42 60, F: (48-22) 556 42 62 | e-mail: isp@isp.org.pl, www.isp.org.pl

Projekt „Zintegrowany System Wsparcia Ekonomii Społecznej” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

